

Szerkesztői bevezetés

A Kriza János Néprajzi Társaság 2000 őszen megtartott vándorgyűlésére Homoródszentmártonban került sor. A Társaság 10. Évkönyve néhány kisebb eltéréssel ennek a konferenciának az anyagát tartalmazza.

A kéziratok tematikus és szemléleti szempontból három nagyobb tömb elhatárolását kínálták. Az első tömb tanulmányai többnyire történeti, levéltári anyagok feltárásával kérdeznak rá a betegségek, rontások és a gyógyítás kérdéseire. Komáromi Tünde egy ismeretlen jezsuita szerzetes levele alapján mutatja be az 1583–1584 közötti, a Kolozsvár környéki ún. laikus ördögűzők tevékenységét, illetve ezen keresztül azt, hogy az érintettek hogyan gondolkodnak a rontásról. A szerző kiemel néhány hasonlóságot és különbséget a megszállottság és a rontás okozta betegségek között. Olosz Katalin tanulmánya a kolozsvári Akadémiai Könyvtár néhány igen értékes kéziratának a feltárására vállalkozik, fontos adatokkal egészítve ki az eddig publikált 17–19. századi magyar orvosi könyvek sorát. Mód László a Szentés környéki ún. *veszettervosok* praxisáról, társadalmi helyéről és eltűnésük okairól értekezik, szintén levéltári források alapján.

A második tömb tanulmányai szemléleti megközelítésük révén tartoznak össze, amennyiben az adatok interpretációjára fordítanak kiemelt figyelmet. Balázs Lajos izgalmas előadásában az ígérés/vízvetés kapcsán igen eredeti szemléletet és egyben további eredményeket ígérő módszert mutatott be: a lejegyzett szöveggel szinte párhuzamosan, filmszerűen sorakoztatta egymás mellé a vízvető specialista gesztusait, a mimika játékát stb. Módszere és megfigyelései a (gyógyító) rítusok értelmezésének továbbgondolására sarkall. A kötet szerkesztője a művészet és gyógyítás kapcsolatát vizsgálja Hieronymus Bosch és Mathias Grünewald oltári táblakép szerepét is betöltő festményei és az antonita szerzetesek gyógyító tevékenysége kapcsán, e festmények szerepét a szörnyű Szent Antal tüzének nevezett betegség gyógyításában, kiterjesztve ez által az etnográfiai érdeklődés terét az ún. magasművészet produktumaira is. Soós Timea a saját kultúráját vizsgáló kutató szerepében a rontáshiedelmek szerepét vizsgálja, illetve azt, hogy hogyan használják ezt a tudásanyagot válsághelyzetekben. A szerző elvégez egy alapos gyűjtőmunkára alapozott nem kevésbé alapos értelmezést is, megtalálva a helyét az adatok kontextusára, a kutató saját helyzeté-

re, valamint az elhangzott válaszok mögött sejtethető, ki nem mondott gondolatokra vonatkozó érzékeny reflexióknak is.

A harmadik tömb a gyógyítással kapcsolatos tudást és a gyógyítás gyakorlatát problematizálja. Grynaeus Tamás és Szabó László Gy. szerzőpáros jelentős anyagot ad közre a hadikfalvi népi gyógynövényismeretről. A szerzők a garai és érdi, hadikfalvi származású székelyek több generációja között végzett gyűjtésük eddigi eredményeit közlik, elsősorban a növény példány alapján meghatározott mintegy 170 fajt, valamint ezek több mint 250 népi növénynevet. Bemutadják az egyes növényekkel kapcsolatos ismereteket, fölhasználási módokat, szólásokat, hagyományokat, szokásokat és hiedelmeket is. Virt István tanulmányát a nyitra környéki magyarok körében ismert népi gyógymódok bemutatásának szenteli, különös tekintettel a kisgyermekkorra jellemző „szemmelverés” és „jédség” ártalmaira. Bernád Ilona tanulmánya szervesen egészíti ki a kötet anyagát a gyakorló gyógyász szakember szemléletével. A természetgyógyászat és a népi gyógyászat alapelveinek, illetve gyakorlatának néhány feltűnő hasonlósága okán a szerző ezek párhuzamba állítására vállalkozik. Munkája egyrészt arra mutat rá, hogy a népi gyógyászat kutatását mennyire szervesen egészítik ki a gyakorlati gyógyászati szakismeretek, másrészt tanulmánya fölveti a betegségek és gyógyításuk kulturális determinátságának kérdését is. Blos-Jáni Melinda egy eresztvényi gyógyítóasszony tudását mutatja be. A betegségek és a gyógymódok módszeres felvezetése után a szerző reflektál a gyógyító és praxisának kapcsolatára, a hivatalos kultúra által forgalmazott világkép és a saját kultúra tudásanyagának ütközésére, de a kutató státusára is, számolva a kutatói státusnak az adatközlő információira tett esetleges hatásával.

A konferencia programjában a Tamás Irén *Népi orvoslás Magyarországon*, valamint Antal Mária *Népi gyógyítások a Gyimes völgyében* c. munkája is szerepelt, ezek a tanulmányok hozzáférhetőek a Kriza János Néprajzi Társaság adattárában.

Végezetül köszönetet mondok a szerzőtársaimnak munkájukért és türelmükért, Keszeg Vilmosnak szakmai tanácsaiért, Keszeg Juditnak az adminisztrációban nyújtott segítségéért, valamint Pozsony Ferencnek, a Kriza János Néprajzi Társaság elnökének megtisztelő bizalmáért.

Szikszai Mária